

Seinägraffiteja on mahdollista tulkita siten, että viestin kirjoittaja – oli kyseessä sitten prostituoitu itse tai hänen asiakkaansa – korostaa bordellin naisprostituutujen olevan seksuaalisesti aktiivisia osapuolia. Toisaalta Levin-Richardson tuo esille, että samojen graffitien voi myös tulkita pönkittävän miesasiakkaiden maskuliinista kyvykkyyttä (s. 120–122). Toiset seinägraffiitit puolestaan kuvaavat miesasiakkaat seksiobjekteina tai kenties tarkoituksellisesti uhkaavat graffitissa mainitun henkilön maskuliinisuutta (s. 126). Osa graffiteista viittaa nimien, maskuliinisten pronomien ja kuvattujen seksuaalisten tekojen perusteella kahden miehen väliseen aktiin (s. 106, 131). Tämä seikka sekä osa esinelöydöistä (kuten parranajoon ja ihokarvojen poistoon tarkoitettut välineet) viittaavat Levin-Richardsonin mukaan siihen, että bordellissa työskenteli myös miesprostituutuja, joiden asiakkaina kävi miehiä (s. 130). Naisten mahdollisuutta toimia asiakkaina hän pitää epätodennäköisenä kreikkalais-roomalaisen yhteiskunnan patriarkaalisen hierarkian perusteella (s. 129).

Levin-Richardson painottaa, että Pompejin bordelli ei ollut kaupungissa näkymättömissä, vaikka se yhteisön normien näkökulmasta olikin osin vaiettu. Rakennus sijaitsi Pompejin kaupunkikaavan keskeisellä paikalla, joten sitä ei voi pitää varsinaisena piilopaikkana. Tyypillisempää prostituution harjoittaminen on kuitenkin ollut sekä kirjallisten lähteiden että materiaalistien löytöjen perusteella esimerkiksi kuppiloissa ja tavernoissa kuin varta vasten rakennetuissa bordelleissa. Lukijaa muistutetaan kirjan johdannossa myös siitä, että roomalaisaikana prostituutio oli laillista ja ajoittain myös veronalais- ta toimintaa.

Levin-Richardsonin teoksessa on jonkin verran toistoa, mikä johtuu osittain siitä, että tekijä on pyrkinyt laatimaan kunkin luvun itsenäiseksi kokonaisuudeksi ja jakanut tutkimuksensa kahteen osaan: ensimmäisessä osassa käsitellään tutkimuksen kohteena olevat lähteet aineistotyypeittäin, toisessa osassa taas rakennetaan tämän aineiston avulla temaattista analyysiä asiakkaiden ja prostituutujen arjesta.

Levin-Richardsonin lähestymistapa on kauttaaltaan varovainen, ja hän pyrkii välttämään pitkälle meneviä johtopäätöksiä puutteellisen aineiston pohjalta (esimerkiksi siitä, mihin rakennuksen sittemmin tuhoutunutta yläkerrosta on käytetty). Eräissä kysymyksissä hän kuitenkin rakentaa analyysinsä pientenkin vihjeiden varaan. Näin hän toimii esimerkiksi väittäessään rakennuksessa työskennelleiden prostituutujen kirjoittaneen osan graffiteista, joissa he tuovat esille aktiivisen seksuaalisen roolinsa, mikä poikkeaa aiemman tutkimuksen olettamasta kreikkalais-roomalaisesta sukupuoliroolien mallista. Toisaalta Levin-Richardson tuo kussakin kohdassa avoimesti esille sen, millaisen aineiston varaan ja millä kriteereillä hän analyysinsä rakentaa.

Levin-Richardsonin tutkimus on kompakti ja mukaansatempaava lukukokemus. Välillä lukija kaipaisi laajempaa teorian taustoitusta lähteineen, etenkin kohdissa, joissa tutkimus haastaa aiemman tutkimuksen käsityksiä. Lähteet ja viitteet tutkimuskirjallisuuteen sekä niistä käyty keskustelu on esitetty loppuviitteissä, mikä nopeuttaa leipätekstin lukemista mutta hidastaa lähteistä kiinnostunutta lukijaa. Kirja tarjoaa myös laajasti valokuvia bordellin seinäfreskoista ja graf-

fiteista, pohjapiirroksia bordellin arkkitehtuurista sekä graffitien transkriptioita ja niiden käännöksiä. Graffitit on esitetty järjestyksessä myös kirjan lopussa omassa liiteosassaan.

Tutkimus tarjoaa kiinnostavan näkökulman Rooman keisariajan sosiaalishistoriaan, mikä avaa myös Uuden testamentin syntyajan sosiaalista maailmaa. Lisäksi se esittelee kiehtovan primäärilähdekokonaisuuden, josta käy ilmi kielellinen variaatio etenkin alatyylisen ja pelkistetyn latinan kielen osalta.

Marika Pulkkinen, TT
Post doc -apurahatutkija
Helsingin yliopisto

MAIJA AALTO-HEINILÄ & VISA KURKI (TOIM.)
Mitä oikeudet ovat?
Filosofian ja oikeustieteen
näkökulmia. Helsinki:
Gaudeamus 2019. 334 s.

Mitä oikeudet ovat? -teoksella on kunnianhimoinen tehtävä: selvittää oikeuksien ideaa filosofian ja oikeustieteen näkökulmasta. Kirjan toimittajat, Maija Aalto-Heinilä ja Visa Kurki, esittävät kirjan johdantoluvussa teoksen olevan vaihtelua viime aikoina paljon keskustellulle oikeudenmukaisuuden teemalle. On tosin vaikea nähdä, miten oikeudet ja oikeudenmukaisuus olisivat välttämättä toisistaan irrallisia aiheita. Onko mielekästä irrottaa esimerkiksi jakava oikeudenmukaisuus oikeuksien perustelusta?

Teoksen saatesanoista selviää, että kirja rajautuu akateemisessa keskustelussa harvemmin huomioitaviin klassisiin näkemyksiin oikeuksista, mikä rajaa uuden ajan oikeuskeskustelun kirjan ulkopuo-

lelle. Kuitenkin kirjan loppupuolella on otettu mukaan joitakin ajankohtaisia oikeuskeskusteluja, joiden yhteydessä uuden ajan oikeuskeskustelua sivutaan.

Teos on jaettu neljään erilliseen lukuun. Ensimmäinen luku on historiallinen ja käsittelee oikeuksien ideaa klassisessa filosofiassa, toisessa käsitellään oikeuksien teoreettisia ongelmia, kolmas keskittyy ihmisoikeuksiin ja poliittisiin kysymyksiin, ja neljäs luku käsittelee oikeuksia eri oikeudenaloilla.

Historiallisen osuuden artikkelit edustavat hieman harvinaisempaa aihevalintaa: antiikin filosofian tarkastelua oikeuksien perspektiivistä käsin. Aihevalinta on siinä mielessä mielenkiintoinen, että tavanomaisesti on ajateltu, että antiikin filosofiassa oikeuksien ideaa ei välttämättä edes tunneta, ainakaan siinä merkityksessä kuin oikeudet tunnetaan nykyään eli yhdenvertaisina ja universaaleina. Ensimmäisen osan muodostavat Virpi Mäkinen, Tomi P. Hämäläinen ja Juho Joensuu tekstit. Virpi Mäkinen kirjoittaa eurooppalaisen oikeuskäsitteen historiasta antiikista varhaiselle uudelle ajalle, eli hänen mukaansa aikakaudesta, jonka aikana eurooppalaisen oikeuden peruskäsitteistö ja juridiset ajattelutavat syntyivät. Mäkinen osoittaa virheelliseksi käsityksen, että ajatus oikeuksista olisi syntynyt vasta uudella ajalla. Siitä on viitteitä jo myöhäiskeskiajalta peräisin olevissa juridisissa teksteissä, jotka osoittavat, että ajatus subjektiivisesta tahdosta ja oikeuksista oli jo tuolloin olemassa.

Hämäläinen puolestaan esittää, että uuden tutkimuksen valossa antiikin ja uuden ajan oikeuskeskustelun välillä olisikin melko vahva jatkumo ja klassinen oikeusajattelu tukisi aristokratian sijasta vähintäänkin jonkinlaista luonnollista

aristokratiaa. Hämäläisen mukaan jo Sokrates on yhdenvertaisten ja yksilöllisten luonnonoikeuksien kannattajien edelläkävijä, koska hän ajatteli, että hyve ja siten kansalaisyhteisyydet ovat kaikkien saavutettavissa. On kuitenkin varsin outoa, että esimerkiksi hänen oppilaansa Aristoteles tai stoalaiset ajattelijat eivät selvästikään omaksuneet samaa kantaa filosofiassaan. Joensuu puolestaan yhtyy artikkelissaan Mäkinen aiemmin tekemiin päätelmiin, että uuden ajan oikeuksien idea ei ole syntynyt tyhjästä, vaan yksilön luonnollisten oikeuksien idea ja ihmisoikeuksien aatteelliset juuret löytyvät uuden ajan sijaan jo keskiajan lopun teologisista, juridisista ja filosofisista keskusteluista.

Toisen luvun aloittaa Visa Kurjen artikkeli oikeuksien intressiteoreettisesta perustelusta, kun taas Maija Aalto-Heinilä kirjoittaa oikeuksien tahtoteoreettisesta perustelusta. Heidän artikkelinsa valottavat sitä, mitä oikeastaan tarkoittaa, että yksilöllä on oikeus johonkin. Eerik Lagerpetz esittelee, miten oikeudet ajautuvat yleensä konflikteihin ja miten näitä pyritään ratkaisemaan. Luvun päättävä Niko Soinin teksti käsittelee tulkinnan problematiikkaa ja suoranaista pelkoa lakitekstien tapauksessa. Artikkelit muodostavat tärkeää perustaa oikeuksien teoreettiselle keskustelulle.

Kirjan kolmas luku käsittelee ihmisoikeuksia. Hanna-Maria Niemi esittelee ihmisarvon ja ihmisoikeuksien välistä suhdetta, Hanna Lukkari arendtilaista käsitystä ihmisoikeuksista ja vieraan oikeudesta ja Ari Hirvonen ihmisoikeuksien politiikkaa yleisesti ottaen. Paul Tiensuu havainnollistaa demokraattisen kamppailun merkitystä oikeuksien määrittelyssä. Kirjan

artikkeleista kyseiset artikkelit käsittelevät syvällisimmin oikeuksien perustaa ja oikeutusta.

Neljännessä luvussa Otto Lehto ja Kimmo Nuotio käsittelevät sananvapautta oikeutena ja siihen liittyviä ongelmia. Seppo Sajama ja Mika Viljanen käsittelevät sopimusoikeuksia. Neljännen luvun eläinten oikeuksia käsittelevät Markku Oksanen ja Anne Kumpulan artikkelit ansaitsevat erityistä huomiota, koska niissä esiin nostettu eläinten ja ei-inhimillisen luonnon oikeuksien problematiikka iskeytyy liberaalien luonnon- ja sopimusoikeuksien heikkouteen. Voi kysyä, onko vain ihmisellä luonnonoikeuksia vai onko myös luonnolla ”ihmisoikeuksia”, eli samoja oikeuksia kuin ihmisillä. Pystyykö filosofia edes selittämään ihmisoikeuksia ilman vaatimusta muun luonnon yhtäläisistä oikeuksista, vai tarvitaanko avuksi jopa ripaus teologiaa selittämään ihmisen erityisasemaa ja -oikeuksia suhteessa muuhun, ”alempaan luotuun”? Tarvitseeko normatiivinen oikeusfilosofiakin siis uskontoa ollakseen koherenttia? Tyytyvätkö filosofit siihen, että ihmisoikeudet perustellaan viime kädessä uskonvaraisesti?

Teos arvatenkin aiheuttaa lukijassa enemmän skeptisyyttä kuin varmuutta oikeuksien oikeutuksen suhteen. On siten ihan aiheellista kysyä, tuottavatko toisinaan keskenään sovittamattomat ja pelkän ihmissopimuksen varassa olevat oikeudet enemmän hyvää vai kärsimystä. Jos ne tuottavat enemmänkin haittaa ja jopa rajoittavat yhdenvertaisia oikeuksia itsessään, olisiko syytä luopua oikeuksista kokonaan?

Antti Seppälä, TM
Systemaattisen teologian
jatko-opiskelija
Itä-Suomen yliopisto